

فرا ترکیب پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه مسئولیت مدنی در حقوق ورزش ایران

بهنام نقی‌پور گیوی^۱

فاطمه نادریان^۲

عبدالله روز فراخ^۳

10.22034/ssvs.2022.2278.2636

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۱/۱۲

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۷/۴

فعالیت‌های ورزشی در کنار مزایا و جذابیت‌های فراوان، همواره با آسیب‌ها و حوادثی همراه هستند که موجب ایجاد مسئولیت مدنی می‌گردند. مسئولیت مدنی در ورزش از موضوعاتی است که طی سال‌های اخیر بسیار مورد توجه قرار گرفته است. برای تجمیع دانش در این حیطه، پژوهش حاضر با هدف تحلیل و تفسیر مطالعات علمی، پژوهشی و ترویجی مرتبط با مسئولیت مدنی در ورزش ایران از سال ۱۳۸۹ تا ۱۴۰۰ انجام شد. روش مطالعه کیفی و از نوع فرا ترکیب بود. در این پژوهش برای گردآوری داده‌ها از مطالعات علمی انجام‌شده در حوزه مسئولیت مدنی در ورزش استفاده شد. به منظور جست و جوی نظام‌مند مقالات منتشرشده در نشریات و پایگاه‌های اطلاعاتی از کلید واژه‌های مرتبط از جمله دو واژه "ورزش" و "مسئولیت مدنی" استفاده گردید. روش نمونه‌گیری هدفمند بود و برای انتخاب مطالعات مناسب از معیارهای ورود و خروج بهره‌گیری شد. از میان ۵۲ مطالعه، ۲۴ مطالعه حذف و ۲۸ مطالعه وارد فرآیند تجزیه و تحلیل شد. بررسی‌ها نشان داد که اشخاصی که در حقوق ورزشی می‌توانند دارای مسئولیت باشند به دو دسته‌ی حقیقی و حقوقی تقسیم می‌شوند که مطالعات متعددی در مورد مسئولیت مدنی اشخاص حقیقی صورت گرفته و وظایف و مسئولیت‌های آنها مشخص شده و راه حل‌هایی برای کاهش مسئولیت آنها ارائه شده است؛ اما در زمینه مسئولیت مدنی اشخاص حقوقی مطالعات بسیار محدود بوده و تنها به مطالعه مسئولیت مدنی باشگاه‌های ورزشی پرداخته شده است و درباره مسئولیت مدنی سایر اشخاص حقوقی تا جایی که بررسی‌های این پژوهش نشان می‌دهد مطالعه‌ای صورت نگرفته است.

واژگان کلیدی: اشخاص حقیقی، اشخاص حقوقی، حقوق ورزشی و مسئولیت قانونی.

^۱ استادیار، مدیریت ورزشی، پژوهشگاه تربیت بدنی و علوم ورزشی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

E-mail: Behnam.naghipour@gmail.com

^۲ دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران

^۳ دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران

مقدمه

ورزش و فعالیت‌های بدنی از سرآغاز حیات بشر پیوسته همراه انسان بوده است. با تأمل در تاریخ تمدن بشری می‌توان دریافت که پیدایش ورزش را نمی‌توان به دوران معینی نسبت داد (جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷: ۲۵۲). هدف از انجام فعالیت بدنی از گذشته تا به امروز حفظ سلامتی و آمادگی جسمانی، داشتن پیری سالم، کاهش بار بیماری و ناتوانی و هزینه‌های مربوط به مراقبت‌های بهداشتی در افراد بوده است (هامر، لاولی و باکن^۱: ۲۰۱۴: ۲۳۹) و جوامع مختلف با فرهنگ‌سازی سعی بر آن دارند تا فعالیت‌های ورزشی را رواج دهند و جامعه‌ای سالم را به ارمغان آورند (جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷: ۲۵۲) همچنین ورزش یکی از مهم‌ترین و لذت بخش‌ترین ابعاد زندگی انسان است که موجب رفتار سالم، بهبود کیفیت زندگی، سلامتی و طول عمر می‌شود (مالم، جاکوبسون و ایزاکسون^۲: ۲۰۱۹: ۱۶). علاوه بر این، ورزش از لحاظ سیاسی نیز بسیار اهمیت یافته تا جایی که بسیاری از کشورها و سازمان‌های بین‌المللی سرمایه‌های فراوانی را در این راه صرف می‌کنند (گریکس^۳: ۲۰۱۳: ۱۶) و سیاست‌مداران نیز اهمیت زیادی را برای رویدادهای ورزشی و نتایج پایداری که برای شهر میزبان ایجاد می‌کند، قائل هستند (اسچینزر، اسچیر، کورنکسل و تونی^۴: ۲۰۱۷: ۱). در این راستا در اصل سوم قانون اساسی کشورمان نیز دولت موظف گردیده که همه‌ی امکانات خود را در جهت توسعه ورزش و تربیت بدنی رایگان برای همه و در تمام سطوح به‌کار ببندد (مقدادی، ۱۳۹۳: ۱۳۴). اهمیت و گسترش روزافزون ورزش باعث افزایش خطرات و پیامدهای ناخواسته‌ای شده (کاسترا توویک، آمهیک، سلجیویک و استانکوویک^۵: ۲۰۱۹: ۵۸) که یکی از مهمترین آنها خشونت در ورزش و آسیب‌های ورزشی است. در سال‌های اخیر رفتارهای پرخطرانه و به تبع آن حادثه هم در ورزش حرفه‌ای و قهرمانی و هم در ورزش آموزشی و تربیتی فزونی داشته و به مشکلی اساسی تبدیل شده است (پاتریک و تورنتون^۶: ۲۰۱۰: ۱۳) که این امر باعث لزوم توجه به مباحث حقوق ورزشی و مسئولیت قانونی در ورزش شده است و کمیته بین‌المللی المپیک نیز بیانیه‌ای در این مورد صادر نموده است (مونتوچی، براک انریچ، آرینگتون، بلاوت، کارسکا شاپرد، فستینگ، کیری، لیاپی، مارکس، مارتین، استار، تیواس و بادجت^۷: ۲۰۱۶: ۱۰۱۹).

اهداف حقوق ورزش شامل بالابردن آگاهی‌های حقوقی جامعه ورزش، جلوگیری و کاهش حوادث ناشی از ورزش، تشریح وظایف و اختیارات مربیان ورزشی، ورزشکاران و مسئولان ورزشی، مطلع نمودن جامعه ورزشی از پیامدهای حقوقی تخلفات در ورزش، حفظ سلامتی جسمی و روانی و حیثیتی ورزشکاران و مربیان و نیز مصون

¹ Hamer, Lavoie & Bacon

² Malm, Jakobsson & Isaksson

³ Grix

⁴ Schnitzer, Scheiber, Kornexl & Thöni

⁵ Kastratović, Ahmić, Slijepčević & Stanković

⁶ Patrick & Thornton

⁷ Mountjoy, Brackenridge, Arrington, Blauwet, Carska Sheppard, Fasting, Kirby, Leahy, Marks, Martin, Starr, Tiivas & Budgett

فرا ترکیب پژوهش های انجام شده در حوزه مسئولیت مدنی در حقوق ورزش ایران

داشتن مدیران ورزشی از مسئولیت های قانونی می باشد و قوانین کیفری و مدنی مانند هر فعالیت اجتماعی، در اینجا نیز نقش آفرین هستند (خاکسار، مظهر و امینی صارمی، ۱۳۹۲: ۸۷).

هرگاه کسی با رفتار خود موجب لطمه به حقوق قانونی اشخاص دیگر شود، در اصطلاح گفته می شود که در قبال او مسئولیت قانونی دارد. گاهی رفتار خلاف قانون فرد عنوان مجرمانه دارد که در این صورت مسئولیت او کیفری است (آقای نی، ۱۳۹۱: ۱۷)، از سوی دیگر، در هر مورد که شخص ناگزیر از جبران خسارت دیگری باشد، می گویند در قبال او مسئولیت مدنی دارد (جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷: ۲۵۳). در قوانین ایران عبارت «مسئولیت مدنی» تعریف نشده است، اما در ماده یک قانون مسئولیت مدنی مصوب سال ۱۳۳۹ بیان گردیده که هرکس بدون مجوز قانونی، عمداً یا در نتیجه بی احتیاطی به جان یا سلامتی یا مال یا آزادی یا حیثیت یا شهرت تجارتي یا به هر حق دیگری که به موجب قانون برای افراد ایجاد گردیده لطمه ای وارد نماید که موجب ضرر مادی و معنوی دیگری شود، مسئول جبران خسارت ناشی از عمل خود می باشد. با عنایت به مفهوم این ماده می توان گفت که لزوم جبران خسارت وارده به دیگری به حکم قانون توسط عامل ورود ضرر، مسئولیت مدنی نام دارد (اسحاقی، زینلی و حسینی، ۱۳۹۸: ۱۱؛ لامع، داورزنی و لطفی ۱۳۹۹: ۵۳). به عبارت دیگر، قانون گذار بیان نموده است که هرگاه شخصی در نتیجه بی احتیاطی، بی مبالائی عمدی آسیبی به دیگری وارد آورد باید جبران خسارت نماید و هیچ ضرری نباید بدون خسارت باقی بماند (تبصره ماده ۱۴۵ قانون مجازات اسلامی: تقصیر اعم از بی احتیاطی و بی مبالائی است. مسامحه، غفلت، عدم مهارت و عدم رعایت نظامات دولتی و مانند آنها، حسب مورد، از مصادیق بی احتیاطی یا بی مبالائی محسوب می شود. بی احتیاطی یعنی انجام کار خطایی که هر فرد محتاط و دوراندیش از انجام آن خود داری می کند، مثل آسیب رساندن عمدی به ورزشکار حریف؛ در مقابل بی مبالائی یعنی ترک فعلی که هر انسان محتاطی آن را در موقع ضرور انجام می دهد، مثل عدم رفع نقص وسایل و تجهیزات ورزشی). بنابراین، زمانی که در ورزش خسارتی به شخص یا اموال وارد می آید، در صورت مغایرت با قانون باید جبران گردد (اردبیلی، ۱۳۹۳: ۶۵). البته برای ایجاد مسئولیت مدنی تحقق شرایطی لازم است: ۱. ورود ضرر، ۲. ارتکاب فعل زیانبار ۳. رابطه سببیت بین فعل شخص و ضرری که وارد شده است (یوسفی صادقلو و نصیر، ۱۳۹۷: ۱۱۹). البته برخی دیگر از محققان علاوه بر این سه رکن، رکن چهارمی با عنوان «خلاف قانون بودن» بیان کرده اند (فیض، ۱۳۹۷: ۱۱۲؛ محمد زاده، ۱۳۹۴: ۶۳)؛ به این معنا که اگر ضرر و زیان ناشی از اعمال قانون باشد موجب مسئولیت مدنی نیست. به طور مثال، اگر ورزشکاری با رعایت تمام مقررات ورزشی رشته خود، موجب مصدوم شدن حریف شود، چون عمل او بر اساس قانون و مجاز بوده، لذا مسئولیتی نخواهد داشت. نویسندگان حقوقی زیان هایی را که موجب جبران خسارت می شوند به ۳ گروه تقسیم می نمایند: ضرر مادی یا مالی، ضرر معنوی و ضرر بدنی (یوسفی صادقلو و نصیر، ۱۳۹۷: ۱۲۰). ضرر مادی زمانی است که آنچه از دست رفته است، قابل ارزیابی به پول باشد. ضرر معنوی در جایی است که به عواطف انسان لطمه وارد شود مانند از بین رفتن آبرو و حیثیت و ضرر بدنی حالاتی چون درد جسمی و روحی و آسیب های ناشی از آن را شامل می شود، که تحقق هر کدام از این سه نوع ضرر در حقوق ورزش امکان پذیر است.

درمورد مسئولیت‌های ورزشی به‌طور خاص در بند ۱۵۸ قانون مجازات اسلامی (ماده: ۱۵۸ علاوه بر موارد مذکور در مواد قبل، ارتکاب رفتاری که طبق قانون جرم محسوب می‌شود، در موارد زیر قابل مجازات نیست: ث: عملیات ورزشی و حوادث ناشی از آن، مشروط بر اینکه سبب حوادث، نقض مقررات مربوط به آن ورزش نباشد و این مقررات هم مغایر موازین شرعی نباشد). به‌طور کلی در قانون مسئولیت مدنی به‌ویژه ماده ۱ این قانون (هر کس بدون مجوز قانونی عمدتاً یا در نتیجه بی احتیاطی به جان یا سلامتی یا مال یا آزادی یا حیثیت یا شهرت تجارتي یا به هر حق دیگری که به موجب قانون برای افراد ایجاد گردیده لطمه‌ای وارد نماید که موجب ضرر مادی یا معنوی دیگری شود، مسئول جبران خسارت ناشی از عمل خود می‌باشد) تعیین تکلیف شده است (موذن رازیان، مدادی ناسا و حمزه زاده، ۱۳۹۷: ۱۲۴). با توجه به اهمیت موضوع مسئولیت‌های ورزشی، در سال‌های اخیر مطالعات متعددی در این حیطه انجام شده و به بررسی ابعاد مختلف مسئولیت (جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷؛ موذن رازیان و همکاران، ۱۳۹۷؛ حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴)، مسئولیت مدنی ورزشکاران (لامع و همکاران، ۱۳۹۹؛ فیض، ۱۳۹۷؛ یوسفی صادقلو و نصیر، ۱۳۹۷؛ رضایی نژاد، ۱۳۹۵؛ محمدزاده، ۱۳۹۴)، مسئولیت مدنی مربیان (سلامی و کاظمی، ۱۳۹۷؛ طیبی و مجیدی دستجردی، ۱۳۹۵؛ طالب‌پور و قهرمانی، ۱۳۹۴)، مسئولیت مدنی داوران (میرصفیان و محمدی نژاد، ۱۳۹۷؛ میرصفیان، ۱۳۹۶) مسئولیت مدنی باشگاه‌های ورزشی (نادریان، خطیبی و حیدری نژاد، ۱۴۰۰) پرداخته شده است. به منظور ارزیابی مطالعات پیشین در این حوزه و ارائه جمع‌بندی و تجمیع دانش از آنها، پژوهش حاضر با روش فراترکیب صورت گرفته و هدف عمده آن به دست آوردن تحلیلی تفسیری بر آنچه تاکنون منتشر شده، به‌منظور پیشگیری از تکرار موضوعات پژوهشی در زمینه‌های مسئولیت مدنی در ورزش، مسئولیت اشخاص موضوع حقوق ورزش و کمک به انتخاب رویکرد های جدید صورت پذیرفت و به دنبال پاسخگویی به این سوال‌ها بود:

مطالعات انجام شده به چه ابعادی پرداخته و چه راه‌حل‌هایی ارائه داده‌اند؟

وظایف هریک از اشخاص موضوع حقوق ورزش کدام است؟

اشخاص موضوع حقوق ورزش تحت چه شرایطی در صورت بروز حادثه و ایجاد خسارت و ورود صدمه

به دیگری دارای مسئولیت مدنی هستند و تحت چه شرایطی از مسئولیت مبرا خواهند بود؟

باید توجه داشت که پرداختن به مسئولیت کیفری ناشی از فعالیت‌های ورزشی و مسئولیت کیفری اشخاص

موضوع حقوق ورزش از چارچوب این پژوهش خارج است.

روش‌شناسی پژوهش

روش مطالعه در پژوهش حاضر کیفی و از نوع فراترکیب می‌باشد. در این تحقیق از روش هفت مرحله‌ای

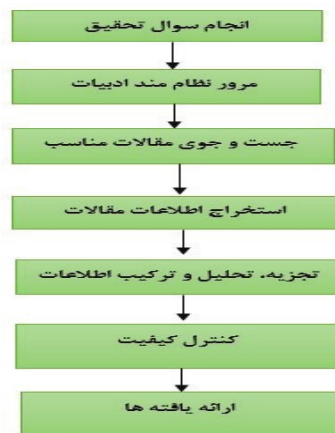
ساندولوسکی و باروسو^۱ که یکی از پرکاربردترین روش‌ها برای انجام مطالعات فراترکیب است و نتایج بهتری ارائه

می‌کند، استفاده شد (صلاحي کجور، رضوی، امیرنژاد، محمدی و تقی‌پوریان ۱۳۹۹: ۱۰۵). مرحله اول در این روش،

¹ Sandelowski & Barroso

فرا ترکیب پژوهش های انجام شده در حوزه مسئولیت مدنی در حقوق ورزش ایران

تنظیم سوال تحقیق است. پس از تعیین سوال تحقیق باید جامعه تحقیق مشخص گردد که در این پژوهش مقالات علمی، پژوهشی و ترویجی داخلی مورد بررسی قرار می گیرند. گام بعد تعیین بازه زمانی مطالعات است که از سال ۱۳۸۹ تا سال ۱۴۰۰ را شامل می شود. آخرین گام در این مرحله مشخص کردن روشی است که برای گردآوری داده های تحقیق مورد استفاده قرار می گیرد که در این پژوهش برای گردآوری داده ها از مطالعات صورت گرفته با روش های علمی (کمی، کیفی و آمیخته) در حوزه مسئولیت مدنی در ورزش استفاده شده است. به منظور جست و جوی نظام مند مقالات منتشر شده در نشریات و پایگاه های اطلاعاتی مختلف واژگان کلیدی "مسئولیت مدنی" و "ورزش" انتخاب شد. پس از انجام جست و جوی کامل و یافتن مقالات منتشر شده با کلید واژه های تعیین شده، چندین مرتبه بازبینی و پالایش انجام شد و تعدادی از مقالات حذف و از فرآیند فرا ترکیب خارج شدند. روش نمونه گیری در این پژوهش به صورت هدفمند بود و برای انتخاب مطالعات مناسب از معیارهای ورود و خروج استفاده شد. از میان ۵۲ مطالعه، ۲۴ مطالعه حذف و ۲۸ مطالعه برای تجزیه و تحلیل اطلاعات انتخاب شدند. ملاک ورود مطالعات علمی، پژوهشی و ترویجی چاپ شده بین سال های ۱۳۸۹ تا ۱۴۰۰ بود و مطالعات پیش از آن از فرآیند تجزیه و تحلیل خارج شد. علاوه بر این پژوهش هایی که با عناوین یکسان انجام شده بودند نیز از فرآیند تجزیه و تحلیل خارج شدند. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات در این پژوهش تحلیل محتوا بود. شکل ۱ مراحل انجام پژوهش بر اساس روش ساندولوسکی و باروسو را نشان می دهد:

شکل ۱: مراحل انجام پژوهش بر اساس روش ساندولوسکی و باروسو

یافته‌های پژوهش

نخستین گام در فراترکیب، تنظیم پرسش‌های پژوهش است. پرسش‌هایی که در این پژوهش مطرح شد عبارت‌اند از:

۱. مطالعات انجام‌شده در حیطه مسئولیت مدنی در ورزش با چه اهدافی انجام شده و چه راه‌حل‌هایی ارائه داده‌اند؟

۲. وظایف هر یک از اشخاص موضوع حقوق ورزش کدام است؟

۳. اشخاص موضوع حقوق ورزش در چه صورت بروز حادثه و ایجاد خسارت و ورود صدمه به دیگری دارای مسئولیت مدنی خواهند بود و تحت چه شرایطی از مسئولیت مبرا خواهند بود؟

گام‌های دوم و سوم بررسی نظام‌مند متون و مقالات مرتبط است. در این پژوهش محققان با جست‌جوی نظام‌مند واژگان کلیدی "مسئولیت مدنی" و "ورزش" به بررسی متون پرداختند. جدول ۱ مطالعات مورد تجزیه و تحلیل در این پژوهش را نشان می‌دهد:

جدول ۱: مطالعات مورد تجزیه و تحلیل در پژوهش حاضر

نام محقق / محققان	سال	عنوان مقاله	نام نشریه
نادریان و همکاران	۱۴۰۰	مسئولیت مدنی باشگاه‌های ورزشی در زمان همه‌گیری کووید ۱۹	پژوهش در ورزش تربیتی
کاظمی	۱۳۹۹	بررسی مسئولیت‌های حقوقی ناشی از نقض مقررات ورزشی	مجله بین‌المللی پژوهش ملل
لامع و همکاران	۱۳۹۹	مسئولیت مدنی رزم کاران در قبال صدمات وارده	فصلنامه پژوهش‌های حقوقی میان رشته‌ای
محمدی احمدآبادی و همکاران	۱۳۹۹	تأثیر هشدار در رفع مسئولیت مربیان بنا بر قاعده‌های اقدام به زیان و تحذیر	دوفصلنامه علمی مطالعات فقه تربیتی
حقیقی و همکاران	۱۳۹۸	تحلیل میزان آگاهی مدیران و مربیان ورزش از شاخص‌های مسئولیت مدنی در زمینه فعالیت‌های ورزشی	فصلنامه تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری
یزدانی دهاقانی	۱۳۹۸	مسئولیت مدنی ورزشکاران در قبال خسارت ناشی از تمرین و مسابقه در حقوق ایران	مطالعات حقوق
میرسلیمانی و همکاران	۱۳۹۸	نقش رسانه‌های جمعی در ارتقای آگاهی از مسئولیت مدنی ورزشی	مطالعات رسانه‌ای
باقری و همکاران	۱۳۹۷	مسئولیت انگاری ناشی از عملیات ورزشی از منظر حقوق مدنی و فقه امامیه	فصلنامه علمی پژوهشی فقه و تاریخ تمدن

فرا ترکیب پژوهش های انجام شده در حوزه مسئولیت مدنی در حقوق ورزش ایران

جلیلیان و رومیانی	۱۳۹۷	مسئولیت مدنی در جامعه ورزشی در حقوق موضوعه ایران	فصلنامه علمی حقوقی قانون یار
رحیمی و نصیری	۱۳۹۷	مطالعه تطبیقی اعمال تئوری پذیرش خطر در مسئولیت مدنی ورزشکاران در حقوق انگلیس، فرانسه و ایران	مطالعات حقوق تطبیقی
سلامی و کاظمی	۱۳۹۷	مسئولیت مدنی مربیان و معلمان ورزش در قبال ورزشکاران و دانش آموزان	مجله علمی خبری و تحلیلی کانون وکلای دادگستری اردبیل
فیض	۱۳۹۷	رفتار ورزشی و مسئولیت اخلاقی، مدنی ورزشکاران از منظر فقهی و حقوقی	مطالعات مدیریت رفتار سازمانی در ورزش
موذن رازیان و همکاران	۱۳۹۷	بررسی مبانی و ابعاد فقهی حقوقی مسئولیت در ورزش	فصلنامه علمی، پژوهشی فقه و مبانی حقوق اسلامی
میرصفیان و محمدی نژاد	۱۳۹۷	بررسی نگرش، دانش و عملکرد داوران رشته های ورزشی پربرخورد در ارتباط با مسائل قانونی مرتبط با حرفه داوری	رویکردهای نوین در مدیریت ورزشی
یوسفی صادقلو و نصیر	۱۳۹۷	مبنای مسئولیت مدنی ورزشکاران در مقابل اشخاص موضوع حقوق ورزش	فصلنامه تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری
میرصفیان	۱۳۹۶	سنجش دانش داوران فوتبال از مسائل حقوقی مرتبط با حرفه داوری	مطالعات مدیریت ورزشی
میرصفیان	۱۳۹۶	بررسی دانش مربیان ورزشی از وظایف قانونی خود در قبال ورزشکاران	پژوهش در ورزش تربیتی
الماسی و انیسی	۱۳۹۵	مسئولیت مدنی و بیمه ورزشی	تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین الملل
رضایی نژاد	۱۳۹۵	پژوهشی تطبیقی در باب مبانی مسئولیت مدنی ورزشکاران (در مقابل یکدیگر)	فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی
طیبی و مجیدی دستجردی	۱۳۹۵	بررسی وظایف و مسئولیت مدنی مربیان ورزشی	مجله حقوقی دانشگاه اصفهان
مصطفی پور انزلی و کاشف	۱۳۹۵	التزام عملی مربیان ورزشی به مسئولیت های حقوقی از دیدگاه ورزشکاران	مدیریت ورزشی
حسینی و اسحاقی	۱۳۹۴	مسئولیت مدنی و کیفری ناشی از فعالیت های ورزشی	دو فصلنامه علمی پژوهشی دانش حقوق مدنی

طالب پور و قهرمانی	۱۳۹۴	مسئولیت قانونی مربیان در عوارض ناشی از اجرای برنامه‌های کاهش وزن به روش سریع در رشته‌های وزنی	رویکردهای نوین در مدیریت ورزشی
محمد زاده	۱۳۹۴	مسئولیت مدنی ورزشکاران از منظر فقه و حقوق	دو فصل نامه علمی اختصاصی فقه و حقوق معاصر
بنیان و کاشف	۱۳۹۳	تفاوت آگاهی‌های حقوقی و مسئولیت مدنی مربیان ورزش زن و مرد در رویدادهای ورزشی	پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی
مقدادی	۱۳۹۳	تأثیر پذیرش خطر (اقدام) در انتقای مسئولیت مدنی ورزشکاران	حقوق تطبیقی (نامه مفید)
علوی قزوینی و مقدادی	۱۳۹۰	مبانی فقهی و حقوقی عدم‌مسئولیت مدنی ورزشکاران در عملیات ورزشی	دو فصلنامه علمی حقوق تطبیقی
نصیری	۱۳۸۹	مسئولیت مدنی مربیان آموزش شنا	فصل نامه دیدگاه‌های حقوقی، دانشکده علوم قضایی و خدمات اداری

جدول ۲، عمده‌ترین سوالات پژوهش‌های انجام شده در حیطه‌ی مسئولیت مدنی در ورزش، پاسخ سوالات و راه حل‌هایی که ارائه داده‌اند را نشان می‌دهد:

جدول ۲: عمده‌ترین سوالات، پاسخ و راه‌حل‌های پژوهش‌های انجام شده در حیطه مسئولیت مدنی در ورزش

سوال پژوهش	پاسخ سوال	راه‌حل پژوهش
مسئولیت مدنی ورزشکار حین انجام فعالیت ورزشی نسبت به ورزشکار دیگر چیست؟	اگر حین انجام فعالیت ورزشی از روی تقصیر به ورزشکار دیگر آسیب وارد کند ضامن است.	پوشش بیمه‌ای کامل ورزشکاران، باشگاه‌ها و مسابقات.
آیا عدم مسئولیت مدنی ورزشکاران که در حوادث ذاتی ورزش با اتکا به نظریه پذیرش خطر قابل استناد است، خطرهای غیرمتعارف را هم در برمی‌گیرد؟	خیر. عدم مسئولیت مدنی ورزشکاران تنها در حوادث ذاتی و عادی ورزش با اتکا به نظریه پذیرش خطر قابل استناد است و شامل خطرهای نامتعارف نمی‌شود.	برای رهایی از مسئولیت در این شرایط ورزشکار صدمه زننده باید ثابت کند که حادثه رخ داده جزء حوادث ذاتی و عادی ورزش بوده است. در مقابل ورزشکار آسیب‌دیده نیز برای اینکه بتواند مطالبه خسارت کند باید ثابت نماید که ورزشکار صدمه زننده مرتکب تقصیر شده است.

فرا ترکیب پژوهش های انجام شده در حوزه مسئولیت مدنی در حقوق ورزش ایران

مربیان در چه صورت در برابر ورزشکاران دارای مسئولیت مدنی خواهند بود؟	مربیان در صورت قصور در انجام وظایف خود در قبال ورزشکاران (که عمدتاً وظایف مراقبتی است) دارای مسئولیت خواهند بود.	آگاه کردن مربیان ورزشی نسبت به وظایف خود نسبت به ورزشکاران و مسئولیت هایی که در صورت قصور در انجام وظایف م تواند برای آنها ایجاد شود.
مربیان چگونه می توانند از میزان مسئولیت خود در برابر ورزشکاران در حوادث ورزشی بکاهند؟	با آگاهی از وظایف و مسئولیت های خود در مقابل ورزشکاران می توانند از مسئولیت خود در برابر آنها در حوادث ورزشی بکاهند.	آشنایی مربیان با قاعده تحذیر (هشدار) و شرایط آن می تواند نقش بسزایی در کاهش مسئولیت آنان در برابر ورزشکاران داشته باشد.
مدیران ورزشی در صورت وقوع حوادث ورزشی در چه صورت دارای مسئولیت مدنی خواهند بود؟	مدیران ورزشی اگر در انجام وظایف رهبری و نظارت خود نسبت به نیروی انسانی و امکانات و تجهیزات مرتکب تقصیر شوند و حادثه ای رخ دهد، دارای مسئولیت مدنی خواهند بود.	مدیر ورزشی باید با نظارت دقیق و بازدیدهای دوره ای از امکانات و تجهیزات از وقوع حوادث جلوگیری نماید. علاوه بر این بهره گیری از بیمه های مسئولیت مدیران تا حد زیادی می تواند در کاهش مسئولیت مدنی آنها موثر باشد.

در این تحقیق برای تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته ها، از روش کدگذاری باز استفاده شده است و به این منظور، ابتدا تمام عوامل استخراج شده از مطالعات، کدباز در نظر گرفته شده است. سپس با در نظر گرفتن معنای هر یک از کدهای مذکور، در یک مفهوم مشابه، دسته بندی شده و به این ترتیب مفاهیم (تم های)، پژوهش شکل گرفته است. در جدول ۳ عوامل به طور خلاصه درج شده است:

جدول ۳: کدهای باز استخراج شده از منابع

اشخاص	وظایف
رعایت قواعد بازی و مقررات رشته ورزشی در حین تمرین و مسابقه (لامع و همکاران، ۱۳۹۹؛ حقیقی و همکاران، ۱۳۹۸؛ جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷؛ رضایی نژاد، ۱۳۹۵؛ حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴؛ علوی قزوینی و مقدادی، ۱۳۹۰)، عامدانه آسیب نرساندن به ورزشکار حریف (لامع، ۱۳۹۹؛ کاظمی، ۱۳۹۹؛ میرسلیمانی و همکاران، ۱۳۹۸؛ یزدانی دهقانی، ۱۳۹۸؛ باقری و همکاران، ۱۳۹۷؛ موذن رازیان و همکاران، ۱۳۹۷؛ رضایی نژاد، ۱۳۹۵)، رعایت قوانین و مقررات باشگاه (لامع، ۱۳۹۹)، حضور به موقع در تمرینات و رعایت آداب درخور و مناسب (لامع، ۱۳۹۹)، عدم استفاده از فتون و مهارت های ورزشی در خارج از محیط باشگاه و زمان مسابقه (لامع، ۱۳۹۹)، داشتن رفتار معقول و متعارف (رضایی نژاد، ۱۳۹۵)، مراقبت از ورزشکار مقابل و استفاده نکردن از وسایل و تجهیزات غیرمجاز (یوسفی صادقلو و نصیر، ۱۳۹۷)، بازی کردن در محل ویژه ی ورزش (موذن رازیان و همکاران، ۱۳۹۷؛ حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴)	ورزشکاران
ارائه آموزش صحیح (کاظمی، ۱۳۹۹؛ حقیقی و همکاران، ۱۳۹۸؛ جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷؛ فیض، ۱۳۹۷؛ میرصفیان، ۱۳۹۶؛ طیبی و مجیدی دستجردی، ۱۳۹۵؛ مصطفی پور انزلی و کاشف، ۱۳۹۵؛ حسینی و	

اسحاقی، ۱۳۹۴؛ طالب پور و قهرمانی، ۱۳۹۴؛ محمد زاده، ۱۳۹۴؛ بنیان و کاشف، ۱۳۹۳)، مراقبت از تمامیت جسمانی، روانی و حیثیتی ورزشکاران به‌خصوص ورزشکاران صغیر (حسن پور و همکاران، ۱۳۹۹؛ حقیقی و همکاران، ۱۳۹۸؛ میرسلیمانی و همکاران، ۱۳۹۸؛ جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷؛ سلامی و کاظمی، ۱۳۹۷؛ فیض، ۱۳۹۷؛ موذن رازیان و همکاران، ۱۳۹۷؛ طبیبی و مجیدی دستجردی، ۱۳۹۵؛ مصطفی‌پور انزلی و کاشف، ۱۳۹۵؛ حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴؛ طالب پور و قهرمانی، ۱۳۹۴؛ محمد زاده، ۱۳۹۴؛ بنیان و کاشف، ۱۳۹۳؛ نصیری، ۱۳۸۹)، توجه به سن و تناسب مهارت ورزشکاران برای رقابت با یکدیگر در ورزش‌های رزمی (فیض، ۱۳۹۷؛ میرصفیان، ۱۳۹۶؛ رضایی نژاد، ۱۳۹۵؛ طبیبی و مجیدی دستجردی، ۱۳۹۵؛ مصطفی‌پور انزلی و کاشف، ۱۳۹۵؛ طالب پور و قهرمانی، ۱۳۹۴؛ بنیان و کاشف، ۱۳۹۳)، جلوگیری از اجرای فنون خطا توسط ورزشکاران در ورزش‌های رزمی و اعلام اختلال فنی (طبیبی و مجیدی دستجردی، ۱۳۹۵؛ حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴)، آگاه کردن ورزشکاران از قواعد و مقررات بازی (رضایی نژاد، ۱۳۹۵)، آگاه کردن ورزشکاران از خطرات (حقیقی و همکاران، ۱۳۹۸؛ میرصفیان، ۱۳۹۶)، احراز سلامتی ورزشکاران قبل از شروع ورزش (حقیقی و همکاران، ۱۳۹۸؛ میرسلیمانی و همکاران، ۱۳۹۸؛ فیض، ۱۳۹۷؛ میرصفیان، ۱۳۹۶؛ طبیبی و مجیدی دستجردی، ۱۳۹۵؛ مصطفی‌پور انزلی و کاشف، ۱۳۹۵؛ حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴؛ بنیان و کاشف، ۱۳۹۳)، نظارت بر فعالیت‌های ورزشی (حسن پور و همکاران، ۱۳۹۹؛ کاظمی، ۱۳۹۹؛ حقیقی و همکاران، ۱۳۹۸؛ میرسلیمانی و همکاران، ۱۳۹۸؛ یزدانی دهاقانی، ۱۳۹۸؛ جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷؛ سلامی و کاظمی، ۱۳۹۷؛ فیض، ۱۳۹۷؛ میرصفیان، ۱۳۹۶؛ طبیبی و مجیدی دستجردی، ۱۳۹۵؛ مصطفی‌پور انزلی و کاشف، ۱۳۹۵؛ حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴؛ بنیان و کاشف، ۱۳۹۳)، تهیه تجهیزات حفاظتی و ایمن برای ورزشکاران (جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷؛ نصیری، ۱۳۸۹)، توجه به تناسب میزان فعالیت با توانایی ورزشکار (حقیقی و همکاران، ۱۳۹۸؛ میرسلیمانی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴؛ بنیان و کاشف، ۱۳۹۳)، آشنایی با کمک‌های اولیه و کمک به ورزشکاران مصدوم و آسیب دیده (حقیقی و همکاران، ۱۳۹۸؛ فیض، ۱۳۹۷؛ میرصفیان، ۱۳۹۶؛ طبیبی و مجیدی دستجردی، ۱۳۹۵؛ حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴؛ بنیان و کاشف، ۱۳۹۳)، بازدید از اسباب و لوازم ورزشی قبل از شروع تمرین (حقیقی و همکاران، ۱۳۹۸؛ میرصفیان، ۱۳۹۶؛ طبیبی و مجیدی دستجردی، ۱۳۹۵؛ حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴؛ بنیان و کاشف، ۱۳۹۳)، توسعه تخصص خود در زمینه کنترل تجهیزات (طبیبی و مجیدی دستجردی، ۱۳۹۵)، قبول مسئولیت مراقبت از تعداد متعارف ورزشکاران (طبیبی و مجیدی دستجردی، ۱۳۹۵)، مراقبت از نوآموزان ورزش به منظور آسیب نرساندن به اشخاص ثالث (حسن پور، ۱۳۹۹)

متوقف کردن بازی هنگام آسیب دیدگی ورزشکاران (جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷؛ میرصفیان و محمدی نژاد، ۱۳۹۷؛ میرصفیان، ۱۳۹۶)، اجازه ندادن برای انجام بازی در زمین با شرایط نامساعد (میرسلیمانی و همکاران، ۱۳۹۸؛ جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷؛ میرصفیان و محمدی نژاد، ۱۳۹۷؛ میرصفیان، ۱۳۹۶؛ حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴)، اجازه ندادن به ادامه بازی در شرایط جوی خطرناک (میرسلیمانی و همکاران، ۱۳۹۸؛ جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷؛ میرصفیان و محمدی نژاد، ۱۳۹۷؛ میرصفیان، ۱۳۹۶؛ حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴)،

مربیان

فرا ترکیب پژوهش های انجام شده در حوزه مسئولیت مدنی در حقوق ورزش ایران

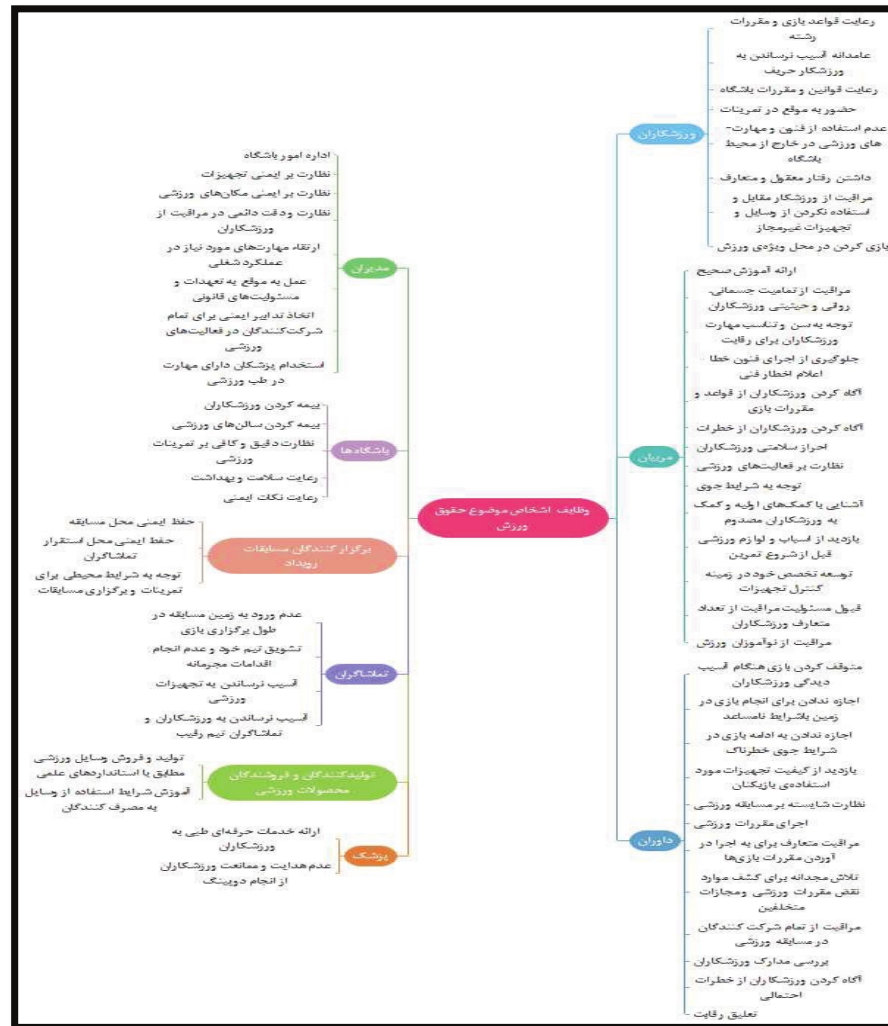
بازدید از کیفیت تجهیزات مورد استفاده ی بازیکنان (میرسلیمانی و همکاران، ۱۳۹۸؛ جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷؛ موذن رازیان و همکاران، ۱۳۹۷؛ میرصفیان و محمدی نژاد، ۱۳۹۷؛ میرصفیان، ۱۳۹۶؛ حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴)، نظارت شایسته بر مسابقه ورزشی (میرسلیمانی و همکاران، ۱۳۹۸؛ جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷؛ موذن رازیان و همکاران، ۱۳۹۷؛ میرصفیان و محمدی نژاد، ۱۳۹۷؛ میرصفیان، ۱۳۹۶؛ حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴)، اجرای مقررات ورزشی (جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷؛ حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴)، مراقبت متعارف برای به اجرا در آوردن مقررات بازی ها (جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷؛ موذن رازیان و همکاران، ۱۳۹۷؛ میرصفیان و محمدی نژاد، ۱۳۹۷؛ میرصفیان، ۱۳۹۶)، تلاش مجدانه برای کشف موارد نقض مقررات ورزشی و مجازات متخلفین (جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷؛ موذن رازیان و همکاران، ۱۳۹۷؛ میرصفیان و محمدی نژاد، ۱۳۹۷؛ میرصفیان، ۱۳۹۶)، مراقبت از تمام شرکت کنندگان در مسابقه ورزشی (میرصفیان و محمدی نژاد، ۱۳۹۷؛ میرصفیان، ۱۳۹۶)، بررسی مدارک ورزشکاران (میرصفیان و محمدی نژاد، ۱۳۹۷)، آگاه کردن ورزشکاران از خطرات احتمالی (میرصفیان و محمدی نژاد، ۱۳۹۷)، تعلیق رقابت در صورت به خطر افتادن سلامت تماشاگران و برهم خوردن نظم عمومی (میرصفیان و محمدی نژاد، ۱۳۹۷)	داوران
اداره امور باشگاه (فیض، ۱۳۹۷)، نظارت بر ایمنی تجهیزات (حقیقی و همکاران، ۱۳۹۸؛ میرسلیمانی و همکاران، ۱۳۹۸؛ جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷؛ سلامی و کاظمی، ۱۳۹۷؛ فیض، ۱۳۹۷؛ موذن رازیان و همکاران، ۱۳۹۷؛ مصطفی پور انزلی و کاشف، ۱۳۹۵؛ حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴)، نظارت بر ایمنی مکان های ورزشی (حقیقی و همکاران، ۱۳۹۸؛ میرسلیمانی و همکاران، ۱۳۹۸؛ جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷؛ موذن رازیان و همکاران، ۱۳۹۷؛ مصطفی پور انزلی و کاشف، ۱۳۹۵؛ حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴)، نظارت و دقت دائمی در مراقبت از ورزشکاران (حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴)، ارتقای مهارت های مورد نیاز در عملکرد شغلی (حقیقی و همکاران، ۱۳۹۸)، عمل به موقع به تعهدات و مسئولیت های قانونی (حقیقی و همکاران، ۱۳۹۸)، اتخاذ تدابیر ایمنی برای تمام شرکت کنندگان در فعالیت های ورزشی (حقیقی و همکاران، ۱۳۹۸؛ موذن رازیان و همکاران، ۱۳۹۷؛ مصطفی پور انزلی و کاشف، ۱۳۹۵)، استخدام پزشکان دارای مهارت در طب ورزشی (موذن رازیان و همکاران، ۱۳۹۷)	مدیران
بیمه کردن ورزشکاران (حسن پور و همکاران، ۱۳۹۹)، بیمه کردن سالن های ورزشی (حسن پور و همکاران، ۱۳۹۹)، نظارت دقیق و کافی بر تمرینات ورزشی (حقیقی و همکاران، ۱۳۹۸)، رعایت سلامت و بهداشت (نادریان و همکاران، ۱۴۰۰؛ سلامی و کاظمی، ۱۳۹۷)، رعایت نکات ایمنی (نادریان و همکاران، ۱۴۰۰؛ سلامی و کاظمی، ۱۳۹۷)	باشگاه ها
حفظ ایمنی محل مسابقه (حسن پور و همکاران، ۱۳۹۹؛ یوسفی صادق قلو و نصیر، ۱۳۹۷؛ حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴)، حفظ ایمنی محل استقرار تماشاگران (موذن رازیان و همکاران، ۱۳۹۷؛ یوسفی صادق قلو و نصیر، ۱۳۹۷؛ حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴)، توجه به شرایط محیطی برای تمرینات و برگزاری مسابقات (حقیقی و همکاران، ۱۳۹۸)	برگزار کنندگان مسابقات
عدم ورود به زمین مسابقه در طول برگزاری بازی (موذن رازیان و همکاران، ۱۳۹۷؛ حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴)، تشویق تیم خود و عدم انجام اقدامات مجرمانه (موذن رازیان و همکاران، ۱۳۹۷)، آسیب نرساندن	تماشاگران

به تجهیزات ورزشی (میرسلیمانی و همکاران، ۱۳۹۸)، آسیب نرساندن به ورزشکاران و تماشاگران تیم
رقیب (میرسلیمانی و همکاران، ۱۳۹۸)

تولید	کنندگان-و
تولید و فروش وسایل ورزشی مطابق با استانداردهای علمی (موذن رازیان و همکاران، ۱۳۹۷)، آموزش	فروشندهگان
شرایط استفاده از وسایل به مصرف کنندگان (موذن رازیان و همکاران، ۱۳۹۷)	لوازم ورزشی
ارائه خدمات حرفه‌ای طبی به ورزشکاران (موذن رازیان و همکاران، ۱۳۹۷)، عدم هدایت و ممانعت	پزشک تیم
ورزشکاران از انجام دوپینگ (موذن رازیان و همکاران، ۱۳۹۷)	

مطابق با یافته‌های پژوهش‌های انجام شده، اشخاص موضوع حقوق ورزش هر کدام دارای وظایفی هستند.
اگر این افراد در انجام وظایف خود مرتکب تقصیر (کوتاهی در انجام وظایف چه به صورت عمد و چه به صورت
غیر عمد) شوند، برای آنها مسئولیت مدنی ایجاد خواهد شد. شکل زیر مدل نهایی پژوهش حاضر را با توجه به
یافته‌های حاصل از پژوهش‌های گذشته نشان می‌دهد:

فرا ترکیب پژوهش های انجام شده در حوزه مسئولیت مدنی در حقوق ورزش ایران

شکل ۲: مدل نهایی پژوهش

تقصیر اشخاص موضوع حقوق ورزش در انجام وظایف = **ایجاد مسئولیت مدنی**

بحث و نتیجه‌گیری

هدف اصلی پژوهش حاضر فراترکیب پژوهش‌های انجام‌شده در حیطه مسئولیت مدنی در حقوق ورزش ایران بود. ابتدا مقالات علمی، پژوهشی و ترویجی انجام‌شده در این حیطه بررسی و عمده‌ترین سوالات مطرح‌شده در این تحقیقات و پاسخ سوالات و راه‌حل‌های ارائه‌شده بیان گردید (جدول ۱). پس از آن وظایف و مسئولیت‌های هر یک از اشخاص موضوع حقوق ورزش (با توجه به مقالات مورد بررسی) مشخص گردید (جدول ۲). پس از روشن شدن پاسخ این سوال‌ها بر اساس مطالعات پیشین، این سوال مطرح می‌شود که اشخاص موضوع حقوق ورزش تحت چه شرایطی در صورت بروز حادثه و ایجاد خسارت و ورود صدمه به دیگری دارای مسئولیت مدنی و تحت چه شرایطی از مسئولیت مبرا خواهند بود؟ اشخاص موضوع حقوق ورزش در یک تقسیم‌بندی کلی به دو دسته حقیقی و حقوقی تقسیم می‌شوند. اشخاص حقیقی شامل ورزشکاران، مربیان، داوران، مدیران، تماشاگران، پزشکان و پزشکیاران می‌شود. اشخاص حقوقی موضوع حقوق ورزش هم شامل باشگاه‌های ورزشی، هیئت‌های ورزشی، ادارات ورزش و جوانان، فدراسیون‌های ورزشی، کمیته ملی المپیک و وزارت ورزش و جوانان می‌باشد. تولید کنندگان و فروشندگان لوازم ورزشی نیز بسته به اینکه شخصیت حقوقی داشته باشند یا حقیقی می‌توانند در هر یک از این دو تقسیم‌بندی قرار گیرند.

اولین شخصیت حقیقی موضوع حقوق ورزش، ورزشکاران هستند. ورزشکاران باید براساس ضوابط فنی حاکم بر آن رشته ورزشی به انجام حرکات بپردازند (لامع و همکاران، ۱۳۹۹: ۵۲). به عبارت دیگر، ورزشکاران اگر در حین انجام فعالیت‌های ورزشی مرتکب تقصیر شده و به طرف دیگر آسیب وارد کنند دارای مسئولیت مدنی خواهند بود. مفهوم مخالف این موضوع در پژوهش کاسترا توویک و همکاران، ۲۰۱۹ نیز این‌گونه بیان شده که عدم ایجاد مسئولیت مدنی برای صدمات جسمی به سایر ورزشکاران در جریان رویدادهای ورزشی و مسابقات بر این فرض بنا شده است که اگر آسیب ایجادشده در راستای قوانین رشته ورزشی باشد که آسیب در آن رخ داده است، مسئولیت مدنی محقق نخواهد شد (کاسترا توویک و همکاران، ۲۰۱۹: ۵۹). هر ورزش اصولاً دارای یک مجموعه‌ای مدون از قوانین یا مقررات است که توسط سازمان‌های بین‌المللی تعیین می‌شود و در اختیار فدراسیون یا هیئت‌ها قرار می‌گیرد (کاظمی، ۱۳۹۹: ۱۱۲؛ موذن رازیان و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۲۵؛ یوسفی صادقلو و نصیر، ۱۳۹۷: ۱۲۲؛ رضایی نژاد و رضایی نژاد، ۱۳۹۵: ۵۱۸؛ محمدزاده، ۱۳۹۴: ۶۰). هرگاه ورزشکار در حین بازی از این قوانین تخلف کند و بر روی ورزشکار دیگر حادثه‌ای ایجاد نماید، خطا خواهد بود و این اقدام او تقصیر محسوب می‌شود. علاوه بر این، هر حرکت ورزشی که خطرناک، مخالف شئون ورزشی یا خلاف اخلاق ورزشی باشد نیز خطا محسوب می‌شود (محمدزاده، ۱۳۹۴: ۵۹). در بند ۱ ماده ۱۵۸ قانون مجازات اسلامی نیز در این راستا بیان شده حوادث ناشی از عملیات ورزشی مشروط بر اینکه سبب حوادث نقض مقررات آن ورزش نباشد و این مقررات با موازین شرعی مغایرت نداشته باشد، مسئولیت کیفری نخواهد داشت؛ اما در این حالت مسئولیت مدنی همچنان وجود دارد (محمدزاده، ۱۳۹۴: ۵۸). در مقام دفاع در دعاوی مطرح‌شده در باب مسئولیت مدنی ورزشکار صدمه‌زننده نیز

فرا ترکیب پژوهش های انجام شده در حوزه مسئولیت مدنی در حقوق ورزش ایران

نظریاتی مطرح شده که مشهورترین آنها با عنوان «نظریه پذیرش خطر» (ر ضایت ورزش شکار به قبول خطرات که به قاعده اقدام اشاره دارد) است که منظور از آن خطرات و نتایج زیان بار متعارف در ورزش است، نه خطرات نامتعارف و غیرقابل پیش بینی (لامع و همکاران، ۱۳۹۹: ۵۴؛ یوسفی صادقلو و نصیر، ۱۳۹۷: ۱۲۲؛ رحیمی و نصیری، ۱۳۹۷: ۱۶۰؛ رضایی نژاد و رضایی نژاد، ۱۳۹۵: ۵۲۶؛ محمدزاده، ۱۳۹۴: ۶۱). علاوه بر این، برای جبران خسارت ناشی از چنین تقصیری ورزشکار مصدوم باید تقصیر ورزشکار صدمه زننده را ثابت کند (یوسفی صادقلو و نصیر، ۱۳۹۷: ۱۳۶).

دومین شخصیت حقیقی موضوع حقوق ورزش، مربیان هستند. مربیان در برابر ورزشکاران دارای وظیفه مراقبتی هستند. البته این وظیفه مراقبتی معمولاً در برابر خطرات ذاتی ورزش نیست (فری سن، ساتول، کیارن، بچن اسکی و کاپلان^۱، ۲۰۱۸: ۱۵۹)، بلکه آنها باید با اعمال مراقبت های معمول و متعارف از ایجاد خطرهای قابل پیش بینی برای ورزشکاران جلوگیری کنند. معیار متعارف در هر ورزش متفاوت است و میزان آن در فعالیت های ورزشی پربرخورد افزایش می یابد. مربیان را می توان به دلیل نقض وظایف خاص مسئول دانست و آنان وظیفه دارند با توجه به روش های ایمنی و یا راه هایی که صدمات را به حداقل می رساند، به ورزشکاران خود آموزش دهند و نیز برای آنها تجهیزات حفاظتی ایمن و مناسبی تهیه کنند و نحوه استفاده از آن را به آنها آموزش دهند (والدزنسکی، والدزنسکا، دارزنسکا، والدزنسکی و کوچانویسکی^۲، ۲۰۱۹: ۵۴؛ فری سن و همکاران، ۲۰۱۸: ۱۵۹؛ میرصفیان، ۲۰۱۶: ۸). در مورد مسئولیت مربی نسبت به ورزشکار، بین ورزشکار نابالغ (کودک) و ورزشکار بالغ تفاوت وجود دارد؛ بدین معنا که مسئولیت مربی نسبت به ورزشکار کودک به صورت مطلق بوده، اما نسبت به ورزشکار بالغ به صورت مقید بوده و منوط به اثبات تقصیر است (جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷: ۲۶۱؛ حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴: ۶۱). در مقام دفاع در دعای مطروحه در باب مسئولیت مدنی مربیان، به قاعده تحذیر اشاره شده و این قاعده را رافع مسئولیت مدنی مربیان بیان کرده اند (حسن پور، لطفی و پیلهور، ۱۳۹۹: ۶۰۹؛ محمدی احمدآبادی، ابراهیمی، علوی قزوینی و انتظاری نجف آبادی ۱۳۹۹: ۲۶۱). قاعده تحذیر اشاره به این امر دارد که اگر کسی قبل از اجرای فعالیت های مخاطره آمیز، به سایرین اخطار دهد، در صورت بی توجهی و بی مبالاتی مخاطب به اخطار مزبور، زیان جانی یا مالی به مخاطب وارد شود، اخطار دهنده مسئولیتی در قبال زیان وارده نخواهد داشت (حسن پور و همکاران، ۱۳۹۹: ۶۱۱). مسئولیت مدنی مربیان شامل معلمان ورزش نیز می شود و آنها باید مراقبت معقول را برای محافظت از دانش آموزان ورزشکار در برابر آسیب به کار گیرند (فرسی سن و همکاران، ۲۰۱۸: ۱۵۹؛ عباسی، شعبانی مقدم و کیانی، ۱۴۰۰: ۱۶؛ سلامی و کاظمی، ۱۳۹۷: ۱۴۲).

سومین شخصیت حقیقی موضوع حقوق ورزش، داوران هستند. مسئولیت داوران ناشی از مباشرت آنها در ایجاد حوادث ورزشی نیست، بلکه مربوط به مسئولیت آنها به عنوان قاضی است. متخصصان حقوق مدنی در ایران

¹ Friesen, Saul, Kearns, Bachynski, & Caplan

² Waldzinski, Waldzinska, Durzynska, Waldzinski & Kochanowicz

برای توجیه این موضوع به «نظریه خطا» تکیه می‌کنند (حسینی مقدم، ۲۰۱۷: ۵۵). وظیفه هر داور نظارت شایسته بر مسابقه ورزشی و قضاوت درست است. داوران ملزم به اجرای مقررات ایمنی هستند و در صورت نادیده گرفتن این تکلیف و یا عدم اجرای آن به نحو مطلوب، به دلیل مقصر بودن مسئولیت مدنی خواهند داشت (موذن رازیان و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۳۱؛ جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷: ۲۶۱؛ حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴: ۶۰). البته برخی داور را در صورت عملکرد متعارف در امر مراقبت مبرا از مسئولیت می‌دانند (ترزین، ۱۹۸۷ به نقل از حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴: ۶۰). تاکنون هیچ دادگاهی داوران را به دلیل اشتباه در قضاوت یا اجرای نادرست قواعد بازی که همراه با حسن نیت بوده است مسئول ندانسته، اما کمیته انضباطی در مواردی داوران را مقصر شناخته و محکوم کرده است (حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴: ۶۰).

چهارمین شخصیت حقیقی موضوع حقوق ورزش، مدیران ورزشی هستند. مدیران بیشترین مسئولیت‌ها را در فعالیت‌های ورزشی بر عهده دارند. مدیران و مسئولان باشگاه‌ها مسئولیت اداره فعالیت‌های ورزشی و غیرورزشی مرتبط را برعهده دارند و موظف هستند بدون دخالت در امور فنی ورزش‌ها، ایمنی همه کسانی را که در باشگاه حاضر می‌شوند اعم از ورزشکار، مربی، کارکنان و حتی همسایگان مجاور را در چارچوب وظایف خود تأمین نمایند (نادریان و همکاران، ۱۴۰۰، ۴۹). مسئولیت‌های قانونی مدیران در قبال ورزشکاران براساس قرارداد است. آنها ممکن است هم در قبال ورزشکارانی که در باشگاه آنها عضو هستند و هم ورزشکارانی که با تیم آنها مسابقه دارند و یا در ورزشگاه آنها مسابقه می‌دهند، مسئولیت مدنی داشته باشند. افزون بر این آنها حتی در برابر تماشاگران نیز ممکن است مسئول واقع شوند (وارد^۱، ۲۰۱۲: ۱۳) و این مسئولیت زمانی ایجاد می‌شود که امکانات یا خود اماکن ورزشی باعث ورود خسارت به تماشاگران شود (جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷: ۲۵۹؛ موذن رازیان و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۳۰؛ حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴: ۶۰-۶۱). در اینجا نیز در مقام دفاع به «نظریه پذیرش خطر» (رضایت تماشاگران و قبول خطرات) اشاره شده که منظور خطرات عادی و تفکیک‌ناپذیر از حضور در فعالیت‌های ورزشی است و خطرات غیرعادی و نامتعارف مورد قبول نیست (جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷: ۲۶۰).

پنجمین شخصیت حقیقی موضوع حقوق ورزش، برگزارکنندگان مسابقات ورزشی هستند. متأسفانه در مورد مسئولیت مدنی برگزارکنندگان مسابقات ورزشی در ایران مطالعات در خور توجهی صورت نگرفته است. بر اساس مطالعات محدودی که در این زمینه انجام شده، برگزارکنندگان در ارتباط با تمام افراد حاضر در محل برگزاری مسابقه دارای مسئولیت هستند. پیش‌بینی وسایل احتراز از خطرها، تعهد عام برگزارکنندگان است، چه از تماشاگران پولی بگیرد یا آنان را رایگان بپذیرد. در صورت اخیر، مسئولیت برگزارکننده ناشی از قرارداد نیست، بلکه ناشی از تقصیر ایجاد خطر است. اما در صورت فروش بلیط برای تماشای مسابقه، بی‌تردید، این شرط ضمنی وجود دارد که ایمنی آنان به هنگام تماشای بازی‌ها حفظ خواهد شد. رویه دادگاه‌های کشور نیز بر این اصل استوار است که تعهد فروشنده بلیط در برابر پولی که می‌گیرد، تأمین سلامت خریدار در برابر خطر ناشی از تماشای مسابقه است. به بیان

^۱ Ward

فرا ترکیب پژوهش های انجام شده در حوزه مسئولیت مدنی در حقوق ورزش ایران

دیگر، بنای دو طرف بر تأمین این نتیجه است نه فراهم کردن وسایل و مواظبت برای احتراز از خطر. پس مسئولیت هر صدمه‌ای که تماشاگر ببیند بر عهده برگزارکننده است. مگر این که برگزارکننده ثابت کند ناشی از قوه قاهره یا خطای تماشاگر و تجاوز به نظام برقرار شده بوده است که در این صورت از مسئولیت مبرا خواهد بود (موذن رازیان و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۳۲؛ یوسفی صادقلو و نصیر، ۱۳۹۷: ۱۲۷). دروزدز^۱ (۲۰۲۰) هم در پژوهش خود که در کشور لهستان انجام داده، مسئولیت برگزارکننده را تنها برای تأمین سلامت بازیکنان ندانسته و بیان نموده که برگزارکننده رویداد ورزشی باید از ایمنی تمام شرکت‌کنندگان اطمینان حاصل کند و برای تحقق این امر باید مراقبت‌های لازم را انجام دهد (دروزدز، ۲۰۲۰: ۲۴۰۳).

ششمین شخصیت حقیقی موضوع حقوق ورزش، تماشاگران هستند. تماشاگرانی که بیرون از ورزشگاه مصدوم می‌شوند، به جامعه ورزش و حقوق ورزشی ارتباطی ندارند. آنها از زمانی که وارد ورزشگاه می‌شوند، موضوع حقوق ورزش قرار می‌گیرند و می‌توانند مانند سایر اشخاص دارای مسئولیت شناخته شوند. آنها اجازه دارند در ورزشگاه تیم خودشان را تشویق کنند، اما به هیچ وجه در قبال تخلفات مجرمانه از مصونیتی برخوردار نیستند. توهین کردن، پرتاب سنگ، ضرب و جرح و مانند اینها چه در ورزشگاه و چه خارج از آن، اعمال مجرمانه است؛ یعنی تماشاگران فقط در چارچوب مقررات اجتماعی مجاز هستند تشویق کنند و صرف آمدن به ورزشگاه هرگز به معنی مصونیت از این گونه مسئولیت‌ها نیست (موذن رازیان و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۳۰؛ میرسلیمانی، قادرپور، نادریان و یاری، ۱۳۹۸: ۴۶). وارد (۲۰۱۲) نیز در پژوهش خود بیان نموده که تماشاگران باید از خطرات ایمنی در رویدادهای ورزشی آگاه باشند و مسئولیت ایمنی خود را بپذیرند (وارد، ۲۰۱۲: ۲۰).

هفتمین شخصیت حقیقی موضوع حقوق ورزش، پزشکان ورزشی هستند. پزشک تیم، پزشکی است که وظیفه‌اش ارائه خدمات حرفه‌ای طبی به ورزشکاران است. پزشک تیم در صورت عدم انجام وظایف قانونی و قراردادی خود مسئول واقع می‌شود. به عنوان مثال، اگر پزشک تیم در طب ورزشی مهارت کافی نداشته باشد و به دلیل عدم مهارت و تشخیص نادرست باعث آسیب دیدگی یا تشدید آسیب بازیکنی شود، این اقدام، نوعی بی احتیاطی است که منجر به ایجاد مسئولیت مدنی برای او خواهد شد (موذن رازیان، ۱۳۹۷: ۱۳۲؛ ماهمود^۲، ۲۰۲۱: ۱۰۱۰).

گروه دیگری که می‌توانند موضوع حقوق ورزش قرار گیرند، تولیدکنندگان و فروشندگان لوازم و تجهیزات ورزشی هستند. این گروه بسته به این که شخصیت حقیقی داشته باشند یا شخصیت حقوقی در یکی از این دو گروه قرار می‌گیرند. در مورد مسئولیت مدنی این گروه نیز مطالعات چندانی صورت نگرفته است. در محدود مطالعات انجام‌شده در این مورد بیان گردیده که اگر حادثه ورزشی ناشی از نقص وسایل ورزشی باشد، هم تولیدکننده و هم فروشنده دارای مسئولیت هستند (حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴: ۶۱). تولیدکنندگان باید وسایل ورزشی را مطابق با استانداردهای علمی تولید کنند و از طریق بروشورهایی، نحوه‌ی استفاده از آن را به مصرف‌کنندگان آموزش دهند.

¹ Drózdź

² Mahamoad

علاوه بر این فروشندگان نیز هنگام فروش تذکرات و نکات لازم را در مورد استفاده از وسایل توضیح دهند. این امر جزو وظایف آنهاست و در صورتی که در این زمینه مرتکب تقصیر شوند، دارای مسئولیت خواهند بود (موذن رازیان و همکاران، ۱۳۹۷؛ ۱۳۲) که این امر از ماده ۱ قانون مسئولیت مدنی نیز قابل استنباط است. در مطالعات خارجی نیز بیان گردیده که هنگامی که شخصی توسط یک محصول معیوب که خطرناک یا نایمن است آسیب ببیند، فرد آسیب دیده می تواند علیه شرکت یا شخصی محصول را تولید کرده، فروخته، توزیع کرده و یا اجازه داده است اقامه دعوا نماید و شرکت یا شخص دارای مسئولیت و ممکن است مجبور به پرداخت خسارت به او شوند (است و شارما^۱، ۲۰۲۱: ۱؛ کیاو^۲، ۲۰۱۴: ۱).

دومین گروه از اشخاص موضوع حقوق ورزش، اشخاص حقوقی هستند. این گروه شامل باشگاه های ورزشی، هیئت های ورزشی، فدراسیون های ورزشی، ادارات ورزش و جوانان، وزارت ورزش و جوانان و کمیته ملی المپیک می شود. باشگاه ها به منظور کاهش حوادث ورزشی ملزم به رعایت نکات ایمنی و بهداشتی هستند و باید مراجعه کنندگان را ملزم به داشتن بیمه ورزشی نمایند و از ورود افراد به باشگاه ها بدون داشتن بیمه ورزشی ممانعت نمایند. علاوه بر این، به منظور کاهش مسئولیت مدنی خود در حوادث ورزشی باید قبل از شروع به فعالیت از پوشش بیمه ای برای سالن های ورزشی نیز استفاده کنند (نادریان و همکاران، ۱۴۰۰: ۵۸؛ جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷: ۲۶۲). مطابق با سیستم حقوقی کشور لهستان نیز مسئولیت مدنی برای باشگاه های ورزشی ممکن است در اثر آسیب های ورزشی (ترومای ناشی از ورزش) یا آسیب ناشی از تجهیزات ورزشی ایجاد شود که هم می تواند مبنای قراردادی داشته باشد و هم مبنای غیر قراردادی (والدزینسکی و همکاران، ۲۰۱۹: ۵۸).

متأسفانه مطالعات انجام شده در ایران پیرامون مسئولیت مدنی اشخاص حقوقی موضوع حقوق ورزش بسیار محدود و صرفاً در جهت بررسی مسئولیت مدنی باشگاه های ورزشی بوده است. در مورد مسئولیت مدنی سایر اشخاص حقوقی موضوع حقوق ورزش تا جایی که محققان جست و جو نمودند مطالعه ای یافت نشد. این در حالی است که مطالعات انجام شده در مورد مسئولیت مدنی اشخاص حقیقی موضوع حقوق ورزش بسیار متعدد بوده و اغلب نیز نتایج مشابهی را گزارش نموده اند. بنابراین به نظر می رسد که انجام پژوهش جدید در این مورد از مسئولیت مدنی در ورزش (مسئولیت مدنی اشخاص حقیقی موضوع حقوق ورزش)، تکرار مکررات است و ارزش علمی چندانی ندارد؛ چرا که تمامی جوانب بررسی شده و راه حل های لازم ارائه گردیده است. بنابراین توصیه می شود اگر پژوهشگران علاقه مند به پژوهش در این حیطه می باشند، پژوهش های خود را در حیطه مسئولیت مدنی اشخاص حقوقی موضوع حقوق ورزش انجام دهند.

منابع

- آقای نیل، حسین. (۱۳۹۱). ورزش و مسئولیت های قانونی آن. تهران: نشر میزان

¹ Asst & Sharma

² Kyaw

فرا ترکیب پژوهش های انجام شده در حوزه مسئولیت مدنی در حقوق ورزش ایران

- اردبیلی، محمدعلی. (۱۳۹۳). *حقوق جزای عمومی*. تهران: انتشارات میزان
- اسحاقی، الهام؛ زینلی، حامد و حسینی، سید محمد. (۱۳۹۸). «مسئولیت مدنی و کیفری ناقلان ویروس کرونا». ماهنامه دادرسی. ۱۳۸، صص ۱۰-۱۷.
- پورانزلی، مصطفی و کاشف، سید محمد. (۱۳۹۵). «الزام عملی مربیان ورزشی به مسئولیت های حقوقی از دیدگاه ورزشکاران». مدیریت ورزشی. دوره ۸، ش ۴، صص ۵۴۱-۵۵۴
- جلیلیان، فریبا و رومیانی، محبوبه. (۱۳۹۷). «مسئولیت مدنی در جامعه ورزشی و حقوق موضوعه ایران». فصلنامه علمی- حقوقی قانون یار. دوره ۲، ش ۷، صص ۲۵۱-۲۶۳.
- حسن پور، ریحانه؛ لطفی، اسدالله و پیله ور، مرضیه. (۱۳۹۹). «نقش کاربردی قاعده فقهی تحذیر بر مسئولیت مدنی مربیان و بهبود عملکرد آنان». فصلنامه مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی. سال ۲۴، ش ۳، صص ۶۰۹-۶۳۶.
- حسینی، سید محمد و اسحاقی، الهام. (۱۳۹۴). «مسئولیت مدنی و کیفری ناشی از فعالیت های ورزشی». دوفصلنامه علمی-پژوهشی دانش حقوق مدنی. سال ۴، ش ۱، صص ۵۵-۶۷.
- خاکسار، فاطمه؛ مظهر، علی و امینی صارمی، عباس. (۱۳۹۲). *اخلاق و حقوق ورزشی*. تهران: انتشارات شاپور خواست
- رحیمی، حبیب الله و نصیری، هدیه. (۱۳۹۷). «مطالعه تطبیقی اعمال تنوری پذیرش خطر در مسئولیت مدنی ورزشکاران در حقوق انگلیس، فرانسه و ایران». مطالعات حقوق تطبیقی. دوره ۹، ش ۱، صص ۱۴۷-۱۷۸.
- رضایی نژاد، همایون و رضایی نژاد، امیرحسین. (۱۳۹۵). «پژوهشی تطبیقی در باب مسئولیت مدنی ورزشکاران در مقابل یکدیگر». فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی. دوره ۴۶، ش ۴، صص ۵۱۳-۵۳۲.
- -سلامی، مهرداد و کاظمی، حسن. (۱۳۹۷). «مسئولیت مدنی مربیان و معلمان در قبال ورزشکاران و دانش آموزان». کانون وکلای دادگستری اردبیل. ش ۵ و ۶، صص ۱۳۹-۱۵۱.
- صلاحی کجور، عظیم؛ رضوی، سید محمد حسن؛ امیرنژاد، سعید؛ محمدی، نصراله و تقی پوریان، محمد جواد. (۱۳۹۹). «واکاوی عوامل موثر بر گردشگری هوشمند در صنعت ورزش مبتنی بر تکنیک فرا ترکیب». برنامه ریزی و توسعه گردشگری. دوره ۹، ش ۳، صص ۱۰۱-۱۲۰.
- عباسی، فرشته؛ شعبانی مقدم، کیوان و کیانی، محمد سعید. (۱۴۰۰). «بررسی روش های قانونی رفع مسئولیت معلمان تربیت بدنی مدارس ایران در هنگام بروز حوادث ورزشی». فصلنامه توسعه حرفه ای معلم. سال ۶، ش ۳، صص ۱۵-۲۷.
- علوی قزوینی، سید علی و مقدادی، محمد مهدی. (۱۳۹۰). «مبانی فقهی و حقوقی عدم مسئولیت مدنی ورزشکاران در حوادث ورزشی». حقوق تطبیقی (مغیدنامه). دوره ۷ (۱۷)، ش ۱ (۸۵)، صص ۱۰۷-۱۳۰.
- کاشف، مجید و بنیان، عباس. (۱۳۹۳). «تفاوت آگاهی های حقوقی و مسئولیت مدنی مربیان ورزش زن و مرد در رویدادهای ورزشی». پژوهش های کاربردی در مدیریت ورزشی. دوره ۲، ش ۴ (۸)، صص ۹۰-۷۹.
- کاظمی، هادی. (۱۳۹۹). «بررسی مسئولیت های حقوقی ناشی از نقض مقررات ورزشی». مجله بین المللی پژوهش ملل. ش ۵۵، صص ۱۱۱-۱۳۴.
- طالب پور، مهدی و قهرمانی، محمد حسین. (۱۳۹۴). «مسئولیت قانونی مربیان در عوارض ناشی از اجرای برنامه های کاهش وزن به روش سریع در رشته های وزنی». رویکردهای نوین در مدیریت ورزشی. دوره ۳، ش ۱۱، صص ۹۹-۱۱۰.
- طیبی، مرتضی و مجیدی دستجردی، لیلا. (۱۳۹۵). «بررسی وظایف و مسئولیت مدنی مربیان ورزشی». مجله حقوقی دانشگاه اصفهان. ش ۴، صص ۸۰-۱۱۲.
- فیض، زهرا. (۱۳۹۷). «رفتار ورزشی و مسئولیت اخلاقی، مدنی ورزشکاران از منظر فقهی و حقوقی». مطالعات مدیریت رفتار سازمانی در ورزش. دوره ۵، ش ۲، صص ۱۰۵-۱۶.

- لامع، احسان؛ داورزنی، محسن و لطفی، رحیم. (۱۳۹۹). «مسئولیت مدنی رزمی‌کاران در قبال صدمات وارده». فصلنامه پژوهش‌های میان‌رشته‌ای. دوره ۱، ش ۳، صص ۵۰-۶۳.
- محمد زاده، علی اکبر. (۱۳۹۴). «مسئولیت مدنی ورزشکاران از منظر فقه و حقوق». دو فصلنامه علمی - اختصاصی فقه و حقوق معاصر. سال اول، ش ۱، صص ۵۸-۶۹.
- محمدی احمدآبادی، حسن؛ ابراهیمی، جواد؛ علوی قزوینی، سیدعلی و انتظاری نجف آبادی، علیرضا. (۱۳۹۹). «تأثیر هشدار در رفع مسئولیت (مربیان) بنابر قاعده‌های اقدام به زیان و تحذیر». دو فصلنامه علمی مطالعات فقه تربیتی. سال ۷، ش ۱۴، صص ۲۴۵-۲۷۳.
- مقدادی، محمد مهدی. (۱۳۹۳). «تأثیر پذیرش خطر (اقدام) در انتفاء مسئولیت مدنی ورزشکاران». حقوق تطبیقی (مفید نامه). دوره ۱۰، ش ۱۰۲، صص ۱۳۳-۱۵۰.
- مودن رازیان، جعفر؛ مدادی نانس، الهه و حمزه زاده، ابراهیم. (۱۳۹۷). «بررسی مبانی و ابعاد فقهی حقوقی مسئولیت در ورزش». فصلنامه علمی پژوهشی فقه و مبانی حقوق اسلامی. سال ۱۱، ش ۳، صص ۱۲۳-۱۴۶.
- میرسلیمانی، محمد حسین؛ قادرپور، ادریس؛ نادریان، مسعود و یاری، سعید. (۱۳۹۸). «نقش رسانه‌های جمعی در ارتقای آگاهی از مسئولیت مدنی ورزشی». مطالعات رسانه‌ای. سال ۱۴، ش ۴۶، صص ۴۱-۵۵.
- میرصفیان، حمیدرضا. (۱۳۹۶). «بررسی دانش مربیان ورزشی از وظایف قانونی خود در قبال ورزشکاران». پژوهش در ورزش تربیتی. ش ۱۳، صص ۱۱-۱۳۴.
- میرصفیان، حمیدرضا. (۱۳۹۶). «سنجش دانش داوران فوتبال از مسائل حقوقی مربوط به حریف داوری». مطالعات مدیریت ورزشی. ش ۴۴، صص ۳۷-۵۰.
- میرصفیان، حمیدرضا و محمدی نژاد، آزاده. (۱۳۹۷). «بررسی دانش، نگرش و عملکرد داوران رشته‌های ورزشی پیرخورد با مسائل حقوقی مرتبط با حریف داوری». رویکردهای نوین در مدیریت ورزشی. دوره ۶، ش ۲۲، صص ۳۷-۵۲.
- نادریان، فاطمه؛ خطیبی، امین و حیدری نژاد، صدیقه. (۱۴۰۰). «مسئولیت مدنی باشگاه‌های ورزشی در زمان همه‌گیری ویروس کووید». پژوهش در ورزش تربیتی. دوره ۹، ش ۲۵، صص ۴۳-۶۴.
- صیری، مصطفی. (۱۳۸۹). «مسئولیت مدنی مربیان آموزش شنا». فصلنامه دیدگاه‌های حقوقی. ش ۵۰-۴۹، صص ۱۲۷-۱۴۰.
- یزدانی دهقانی، محمد حسن. (۱۳۹۸). «مسئولیت مدنی ورزشکاران در قبال خسارت ناشی از تمرین و مسابقه در حقوق ایران». مطالعات حقوقی. ش ۳، صص ۸۱-۹۶.
- یوسفی صادق‌قلو، احمد و نصیر، مژگان. (۱۳۹۷). «مبنای مسئولیت مدنی ورزشکاران در مقابل اشخاص موضوع حقوق ورزش». فصلنامه تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری. ش ۳۸، صص ۱۱۷-۱۴۰.
- Asst, M., Sharma, H. (2021). "Product liability in sport goods". Nyaayshastra Law Review, 2(1), pp: 1-18.
- Drozd, M. (2020). "Changes in Polish legislation to do with sporting events - organizer responsibility not only for the health of players. A good example for other legal systems?" Journal of Physical Education and Sport, 20 (4), pp: 2400-2404.
- Friesen, Ph., Saul, B., Kearns, L., Bachynski, K., Caplan, A. (2018). "Overuse Injuries in Youth Sports: Legal and Social Responsibility". Journal of Legal Aspects of Sport, 28, pp: 151-169.
- Grix, J. (2013). "Sport politics and the Olympics". Political Studies Review, 11(1), pp: 15- 25.
- Hamer, M., Lavoie, K L., Bacon, S L. (2014). "Taking up physical activity in later life and healthy ageing: The English longitudinal study of ageing".. British Journal of Sports Medicine, 48(3), pp: 239-243.
- Hosseini-Moghaddam, S.H. (2017). "Civil Liability Resulting from Sport Referees Misjudgment".. International Journal of Applied Exercise Physiology, 6 (3), pp: 54-59.

- Kastratović, M., Ahmić, D., Slijepčević, D., Stanković, V. (2019). **“The legal nature and basis of civil liability in sport”**. International Scientific Journal of Kinesiology, pp: 58-64.
- Mahamoad, MH. (2021). **“Civil liability for sports injuries”**. Review of International Geographical Education, 11 (5), pp: 1007-1015.
- Kyaw, MM. (2014). **“Legal Concept of Product Liability”**. Myanmar Education Research and Learning Portal, pp:1-8.
- Malm, Ch., Jakobsson, J, Isaksson, A. (2019). **“Physical Activity and Sports—Real Health Benefits: A Review with Insight into the Public Health of Sweden”**. Sports (Basel), 7(5), 127, pp: 1-28.
- Mirsafian, HR. (2016). **“Legal Duties and Legal Liabilities of Coaches toward Athletes”**. Physical culture and sport studies and research, 16 (1), pp: 5-14.
- -Mountjoy, M., Brackenridge, C., Arrington, M., Blauwet, Ch., Carska-Sheppard, A., Fasting, K., Kirby, S., Leahy, T., Marks, S., Martin, K., Starr, K., Tiivas, A., Budgett, R. (2016). **“International Olympic Committee consensus statement: harassment and abuse (non-accidental violence) in sport”**. British Journal of Sports Medicine, 50 (17), pp: 1019-1029.
- Patrick, K. Thornton, JD, LLM. (2010). **Sport Law**. Boston, Jones and Bartlett Publishers.
- Schnitzer, M., Scheiber, S., Kornexl, E., Thön, E. (2017). **“Politicians’ perspective on the community-related impacts of major sports events – a case study for Innsbruck-Tyrol”**. Sport in Society, pp: 20 (7), pp: 880-904,
- Ward, B. (2012). **“Fan Safety at Sports Facilities”**. Sport Management Undergraduate, pp: 1-37.
- Waldzinski, C., Waldzinska. E., Durzynska. A., Waldzinski, T., Kochanowicz, K. (2019). **“Trainers and sports club's civil liability for contestants’ injuries caused during sports training or competition as regulated in the Polish legal system?”** Baltic Journal of Health.